

Välfärdsteknik

En inventering i Sörmland

Marina Arkkukangas & Anita Segring

Sammanfattning

Enligt lägesrapporten 2017 om vård och omsorg av äldre behöver användningen av välfärdsteknik uppmuntras. Kommunernas användning av välfärdsteknik ökar långsamt trots att utvecklingen snabbt går framåt.

I Sörmland finns en önskan att öka tillgången på välfärdsteknik inom kommuner och landsting. För att kunna öka tillgången behövs kunskap om välfärdsteknik som inbegriper allt från syfte med att använda välfärdsteknik till att implementera teknik i sin verksamhet. Nämnden för samverkan kring socialtjänst och vård har därför gett i uppdrag till Hjälpmedelscentralen och FoU i Sörmland att utföra en översyn i länet för att bedöma hur arbetet kring välfärdsteknik skulle kunna utvecklas i länet. Den övergripande målsättningen är att ny teknik ska nå invånare i länet på ett snabbt och effektivt sätt.

I dagsläget pågår arbete med välfärdsteknik i varierande omfattning runt om i länet. Intervjuer med övergripande chefer i samtliga kommuner och i landstinget i Sörmland visar att det finns en stark önskan att arbeta gemensamt med frågan. Det som efterfrågas framförallt är en tydlig ledning och struktur, kunskap om välfärdsteknik samt samverkan både i och utanför länet. En genomförd workshop visade på ett stort engagemang och bekräftade den bild som framkom i intervjuerna med tillägget att hänsyn också behöver tas till användarnas behov.

Framtaget förslag på hur samarbetet kan se ut grundar sig på resultatet av inventeringen. Förslaget består av tre delar att arbeta vidare med; gemensam strategi, grundläggande funktioner och praktiskt genomförande. Inventeringen visar att det finns goda förutsättningar för samverkan kring välfärdsteknik i länet.

Innehåll

Sammanfattning.....	2
Inledning.....	4
Syfte.....	5
Projekt mål	5
Metod.....	5
Genomförande	5
Resultat	6
Intervjuer.....	6
Behov av Samverkan	6
Behov av kunskap.....	6
Behov av stöd	6
Individuella/personliga/känslomässiga aspekter	7
Resursbehov	7
Ledning och struktur	7
Workshop	7
Samverkan.....	7
Kunskap	8
Ledning och struktur	8
Användarbehov	8
Förslag	9
Gemensam strategi	9
Resurser för ökad samverkan.....	9
Process-/projektledningskompetens	9
Välfärdsteknikkompetens	10
Forskarkompetens.....	10
Praktiskt genomförande.....	10
Nod	10
Styrgrupp.....	10
Testfunktion	10
Kunskapsportal.....	10
Teknikcoacher	10
Framgångsfaktorer	11
Uppföljning.....	11
Konklusion	11

Inledning

Regeringens målsättning är att, år 2025, ska Sverige vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter. Landstinget i Sörmlands mål för 2025 är fler digitala tjänster som är tillgängliga för och som lever upp till patienternas och medborgarnas förväntningar. Patienter som kan och vill ska kunna välja digitala alternativ.

Digitaliseringen genomsyrar vårt samhälle och är ett faktum inom vård och omsorg. Välfärdsteknik är digital teknik som gör att en person som löper risk att få en funktionsnedsättning kan behålla eller öka sin trygghet, aktivitet, delaktighet och självständighet. Välfärdsteknik ska ses som ett komplement till det personliga mötet. De senaste 25 åren har välfärdsteknik tagit allt mer medial och politisk plats, men trots det stora intresset och de växande förväntningarna går implementeringen långsamt.

Mellan begreppen välfärdsteknik och hjälpmedel finns ingen tydlig gräns. Enligt socialstyrelsens termbank är välfärdsteknologi kunskapen om välfärdsteknik, digital teknik, som kan användas för att öka delaktighet, självständighet, aktivitet och trygghet för personer med funktionsnedsättning. Vidare är enligt Socialstyrelsens definition hjälpmedel för det dagliga livet en individuellt utprovad produkt som syftar till att bibehålla eller öka aktivitet, delaktighet eller självständighet genom att kompensera en funktionsnedsättning. Välfärdsteknik däremot behöver inte vara avsett att användas av en viss person. Välfärdsteknik innebär ofta att teknik och en omsorgstjänst kombineras (Hjälpmiddelsutredningen 2017).

Innovativt arbete kan beskrivas som nya lösningar som svarar mot behov och efterfrågan i vardagen. I Sörmland finns en önskan att öka tillgången på välfärdsteknik inom kommuner och landsting. För att kunna öka tillgången behövs kunskap om välfärdsteknik som inbegriper allt från syftet med användningen till implementeringen av tekniken i respektive verksamhet. Nämnden för samverkan kring socialtjänst och vård (NSV) har därför gett i uppdrag till Hjälpmiddelscentralen och FoU i Sörmland att utföra en inventering i länet för att bedöma hur arbetet kring välfärdsteknik kan utvecklas. Den övergripande målsättningen är att ny teknik ska nå invånare i länet på ett snabbt och effektivt sätt.

Syfte

Syftet med genomförd kartläggning var att skapa en övergripande bild av hur Sörmlands kommuner och landsting arbetar med välfärdsteknik samt vilka möjligheter som finns att kunna driva utvecklingen gemensamt.

Projekt mål

- Inventera kommunernas arbete med välfärdsteknik
- Inventera landstingets arbete med välfärdsteknik
- Bedöma förutsättningarna för ett gemensamt arbete och i så fall ge förslag på hur organisation och resurser kan se ut

Metod

Genomförande

Intervjuer med nio kommuner och landstinget genomfördes under september till oktober 2017. Intervjuerna riktade sig till högsta ansvariga chefer med undantag för en kommun där delegering till annan medarbetare utfördes. Av de 12 intervjuerna utfördes tio intervjuer via Skype eller telefon och två genom personligt möte. Intervjuerna genomfördes av två personer där den ena intervjuade och den andra observerade och förde anteckningar. Vid fem av intervjuerna var det bara en person som intervjuade och då spelades samtalet in för att sedan transkriberas.

Samtliga intervjuer sammanställdes skriftligen och en noggrann genomläsning utfördes för att få en förståelse för innehållet. Båda intervjuerna medverkande i denna process. Texten överfördes till meningsbärande enheter som kodades och delades in i sex kategorier och en subkategori, se tabell 1. Momentet utfördes av en av intervjuerna, varefter resultatet diskuterades i styrgruppen för att säkerställa trovärdigheten.

I nästa steg anordnades en workshop där personer som namngetts vid intervjuerna inbjöds att delta. Totalt deltog 18 personer som representerade kommunerna och Hjälpmedelscentralen. Under workshopen arbetade deltagarna i grupper med fyra olika frågeställningar som genererats från intervjuerna. Varje grupp arbetade med två av frågorna i en så kallad stafettform som innebär att byta fråga efter halvtid och jobba vidare på föregående gruppens arbete. Resultatet redovisades sedan gruppvis och anteckningar fördes under presentationen. Materialet som grupperna arbetat fram användes som underlag för sammanställning.

Resultat

Intervjuer

Resultatet baseras på 12 intervjuer där samtliga länets kommuner har deltagit och presenteras i sex olika huvudkategorier.

Tabell 1. Kategorier och subkategorier

Kategorier	Behov av samverkan	Behov av kunskap	Behov av stöd	Individuella aspekter	Resurs behov	Ledning och struktur
Subkategori	Mening med samverkan					

Behov av Samverkan

Informanterna uppger att samverkan i länet är positivt i lite olika grad. Flera anser att samverkan är viktigt för de små kommunerna både mellan varandra och med större kommunerna. Större kommuner uppger att man borde ta del av andra kommuner i samma storlek runt om i landet och att upprätta nätverk. Flertalet uppger att samverkan mellan kommun och landsting måste bli bättre men man ställer sig också lite kritisk till att enbart samverka inom länet. Samverkan kan också leda till att ta lärdom av varandra.

”Identifiera gemensamma områden i samverkan landsting och kommun”

”Man måste fråga sig varför man måste samverka”

Mening med samverkan

Samverkan i länet uppges kunna bidra till en effektivisering och besparing av tid. Flertal av informanterna uppger att samverkan skulle var positivt vid upphandling, att gemensamt gå ihop vid olika slags upphandlingar. Man uppger att det är bra om alla kommuner har representanter vid någon slags samarbetsyta för att vara stöd och bollplank samt få hjälp vid införandet av ny teknik.

Behov av kunskap

Informanterna uppger att det är viktigt att personer som arbetar med välfärdsteknik har goda kunskaper om verksamheten. Samtliga informanter uppger att hålla sig uppdaterad om vad som finns idag gällande välfärdsteknik och vad nytt som kommer är viktigt. Kunskap kan också fås genom att ta tillvara goda exempel från länet men också nationellt.

Behov av stöd

Övergripande uppger informanterna att stöd behövs i kommunerna, man vill veta vad som pågår och finns gällande välfärdsteknik. Det behövs någon som har ansvar för dessa frågor. Man uppger att FoUiS är en verksamhet som man har haft som stöd av tidigare och man uppger även att frågan kring välfärdsteknik borde ligga på hjälpmedelsorganisationen. Man uppger även att vissa grupper är svåra att arbeta med.

”Skulle vara positivt med stöd från FoU”

Individuella/personliga/känslomässiga aspekter

Det framkom i några intervjuer, att det hos viss personal, finns en rädsla att släppa det gamla och lita på tekniken. Det kan handla om behovet av att kunna styra sitt arbete för att känna sig säker.

Resursbehov

Informanterna uppger att välfärdsteknik kostar mycket. Mycket av det man gör i kommunerna uppges vara saker man ”uppfinner själv”. Det finns en samstämmighet om att det behövs riktade personer som arbetar med frågan. Liksom behov av att kunna ta del av vad andra har gjort, både inom och utanför länet, för att inte behöva uppfinna hjulet igen. Pengar behöver avsättas för att arbeta med välfärdsteknik. I några kommuner finns det redan idag personer som helt eller delvis arbetar med. Inom landstinget finns i dag ingen specifik kompetens för välfärdsteknik.

Ledning och struktur

Informanterna uppger att det finns behov av att arbeta strukturerat med välfärdsteknikfrågor. Vissa kommuner har en struktur, andra håller på att bygga upp och några har ännu inte påbörjat arbetet. Ett vanligt forum för frågor om välfärdsteknik i kommunerna är vid ledningsgruppsmöten. Det finns ett gemensamt ansvar för att driva frågan. Andra exempel på forum som framkom är styrgrupp för digitalisering och programgrupp. En kommun har utsett teknikcoacher i verksamheter för att främja arbetet med digitalisering. Likaså finns behov av systematisk implementering. Det räcker inte att testa och driva projekt, utan beslut behövs också om hur tekniken ska användas och implementeras.

”Fokus nu är strukturen”

Workshop

Tabell 2. Fyra frågor vid workshop

Frågor
Hur skulle samverkan kunna se ut?
Vilken kunskap behövs?
Hur skulle ledning och struktur kunna se ut?
Vilka är användarna och vad har de för behov?

Samverkan

Samverkan är viktigt för att undvika dubbelarbete och för att dela erfarenheter. Samverkan är också av betydelse vid upphandlingar och implementering samt för delning av kunskap om kompatibilitet av olika system. Samverkan kring brukarens behov och de system som finns runt den enskilde individen efterfrågas också.

Förslag som kom upp på samverkanspartners var FoU i Sörmland, Mälardalens Högskola och Hjälpmedelscentralen. Hjälpmedelscentralen uppgavs av flertalet informanter vara viktiga för att samla ihop och ha koll på teknik samt för kunskap om systemens kompatibilitet.

”Välfärdsteknik borde ligga på hjälpmedelscentralen”

Kunskap

Kunskap framkom som ett viktigt begrepp och alla deltagare berörde begreppet både i intervjuer och under workshopen. Deltagarna säger att det är viktigt att värdera kunskap och att all kunskap inte alltid är bra kunskap. Kunskap kring teknik är viktig gällande evidens, upphandling, implementering, uppföljning och även kunskap om hur man tar till sig kunskap. Hjälpmedelscentralen skulle kunna vara ett forum där välfärdsteknik kan ingå, även FoU i Sörmland kan vara en stödjande verksamhet för kunskap och tillgänglighet till kunskap. Man får inte glömma att användarens kunskap är en viktig del att ta hänsyn till

Ledning och struktur

Mål med välfärdsteknik måste finnas i verksamhetsplaner. Styrning ska komma ”högre uppifrån” Det ska finnas en röd tråd från nationell nivå ner till lokal nivå. Viktigt att ha en person med särskilt uppdrag att driva välfärdsteknikfrågor som ingår i en form av styrgrupp eller projektgrupp. Det är även viktigt att ha med användarna för att se behovet av välfärdsteknik. En viktig del är att ha kontinuitet i arbetet med välfärdsteknik för att kunna möta osäkerhet, rädslor och attityder.

”Tänka ordentligt, inte springa på alla bollar”

Användarbehov

Ett viktigt arbete är att identifiera användarna, att individen, anhöriga, medborgare ska vara i fokus. Personal kan vara användare som påverkar slutanvändare. Ledning är användare, beslutsfattare, viktigt att tänka på att det finns olika nivåer på användare. Vad har personal/ användare för kunskap om välfärdsteknik? En acceptans hos personal att arbeta med välfärdsteknik kommer individen till nytta och är viktigt för samverkan. Digital uthållighet behövs då ny teknik tar tid. Införande av välfärdsteknik är ett förändringsarbete, inte ett projekt.

Förslag

Gemensam strategi

1. **Strukturera samverkan för framtagande och spridning av kunskap kring välfärdsteknik**
Samverkan behövs mellan kommunerna och landstinget i och utanför länet. Samverkan kan handla om gemensamma upphandlingar samt att sprida kunskap om teknik som prövats.
2. **Systematiskt arbetssätt vid implementering och uppföljning av ny välfärdsteknik**
Ett systematiskt arbetssätt kring implementering av ny teknik och uppföljning av resultat är en bra grund för att säkerställa kvaliteten i införandet. Det behövs också en systematisk spridning av kunskap om ny teknik som implementerats. Återkommande utbildning om välfärdsteknik för personal, som berörs av det i sitt dagliga arbete.
3. **Ledningens stöd för verksamheter att arbeta med välfärdsteknik**
Tydliggöra mål och syfte med välfärdsteknik i verksamheterna. Efterfråga användningen av ny teknik. Mäta och återkoppla resultat till verksamheterna.
4. **Välfärdsteknik för ökad delaktighet**
Samverkan med användarna behövs för att identifiera behov av välfärdsteknik. Med användare menas både personal inom verksamheter och brukare/patienter.

Resurser för ökad samverkan

Viktigt är att det finns transparens i, på vilken kunskapsgrund besluten kring välfärdstekniken tas, då resultaten kommer att ligga till grund för upphandling. Systematisk uppföljning och utvärdering där brukaren är delaktig skapar trygghet både för brukaren och andra berörda personer. För att underlätta ett systematiskt arbete grundat på bästa möjliga kunskap behöver resurser i form av olika kompetenser tillsättas. Tre kompetenser är identifierade utifrån genomförd inventeringen och utgör noden för välfärdsteknik i länet.

Noden har i uppdrag att samla in behov, sammanställa resultat av tester och bistå vid implementering i verksamheterna så att alla kan ta del av det.

Process-/projektledningskompetens

Process-/projektledningskompetensen bör vara en person med teknisk kompetens som gärna har erfarenhet av digital teknik. Arbetet i noden bör vara strukturerat och systematiskt utifrån den gemensamma strategin. Resultatet från intervjuer och workshop har tydliggjort att goda kunskaper om verksamheter och organisation behövs framförallt vid implementering av teknik. Kompetensen bör ha erfarenhet av att arbeta i politiskt styrda organisationer. Processkompetensen har till sitt stöd välfärdteknikkompetensen och forskarkompetensen.

Välfärdsteknikkompetens

Kompetensen är central för samordning så att nya digitala lösningar ska vara kompatibla med befintliga. Kompetensen står även för omvärldsbevakning och stöd vid implementering av ny digital teknik. Denna funktion är en del i att på ett snabbt, ekonomiskt och effektivt sätt implementera nya digitala lösningar i kommun och landsting.

Forskarkompetens

För att välfärdsteknik snabbare ska nå innehåvare i Sörmland är det avgörande att systematiskt inhämta kunskap, implementera samt följa upp. Samverkansstrukturen behöver veta att den nya tekniken fyller den funktion den är avsedd att fylla och är kvalitetssäkrad.

Praktiskt genomförande

Nod

Noden fungerar som en sammanhållande funktion för en strukturerad samverkan kring välfärdsteknik i länet. Arbetsformer kommer att utvecklas under projektiden.

Styrgrupp

I styrgruppen ingår representanter från respektive kommun och landstingets sluten och öppenvård. Samt personen med process-projektledarkompetens.

Testfunktion

Testfunktionens syfte är att kommunerna och landstinget gemensamt kan utföra tester i länet. Möjlighet finns också för enstaka kommuner att utföra tester, som delges alla. I testmiljön kan alla slag tester utföras som önskas. Testprocessen ska gå att följa så att både hinder och möjligheter tas tillvara och blir till ett lärande. Här är process, välfärdsteknik och forskarkompetenserna centrala.

Kunskapsportal

En virtuell samarbetsyta kan vara en sammanhållande funktion för att samla in och sprida kunskap i länet.

Teknikcoacher

Personal som är anställda i verksamheten och som är intresserade av möjligheter med ny teknik kan fungera som ambassadörer eller ombud för välfärdsteknik. Uppdraget kan jämföras med övriga i verksamheterna förekommande ombudsuppdrag.

Framgångsfaktorer

En övergripande struktur och riktade resurser kan föra det gemensamma arbetet framåt i länet. Möjlighet att ta del på lika villkor både för små och stora kommuner och landstinget genereras. Alla behöver uppleva att de har nytta av samverkan. Tidsbesparing på flödet genereras genom det systematiska arbetssättet som skapar förutsättningar att tekniken snabbare kommer brukaren till del.

Uppföljning

Uppföljning bör ske systematiskt. Till att börja med efter 12 och efter 24 månader. Vad som ska följas upp och på vilket sätt kommer att bli ett uppdrag för noden att ta ställning till. Det bör också ligga i varje kommuns och i landstingets intresse att mäta effekterna av den ökade användningen av välfärdsteknik. Rimligt är att ett antal indikatorer tas fram som kan följas över lång tid och som kan ligga till grund för fortsatt utveckling av samverkan kring välfärdsteknik. Uppföljning bör också göras av Hjälpmedelscentralens roll och uppdrag inom området välfärdsteknik.

Konklusion

Intervjuer och genomförd workshop har gemensamt skapat ett underlag som lyfter fram; behov av samverkan, behov av kunskap, behov av ledning och struktur och brukarmedverkan kring välfärdsteknik. De framkomna resultaten skapar goda förutsättningar för samverkan och genom det önskvärda systematiska arbetssättet med välfärdsteknik så kommer tekniken att komma individen snabbare till del. Förslagen svarar också upp mot den övergripande målsättningen att ny teknik ska nå invånare i länet på ett snabbt och effektivt sätt.

Förutsättningarna för att arbeta med välfärdsteknik i länet bedöms vara goda och förslaget som tagits fram är en tolkning av vad representanter från kommuner och landsting i Sörmland uppger vara viktigt för samverkan kring välfärdsteknik.